

۲۰۱۹/۱۲/۲۸

حامد فارانی

تاثیر و خدمات اسلام از دیدگاه اندیشمندان غرب

در گستره تاریخ !

جرجی زیدان می نویسد: قرن‌ها بر انسان گذشت و از تدوین تاریخ بی بهره بود چه انسان آن دوران، خواندن و نوشتن نمی دانست و تمام سعیش صرف آن می گشت که لوازم ضروری زندگی خود را فراهم سازد به علاوه وضع ساده بدوی انسان آن روز به تدوین ساده انسان موثر می شد در خاطرش باقی می ماند یعنی اگر مردم بدوی آن روزگار گرفتار قحطی و جنگ یا طوفانی می شدند شرح آن حوادث در نظرشان می ماند و برای آیندگان نقل می کردند و چون بشر طبعا از شنیدن اخبار عجیب و غریب لذت می برد، حوادث مزبور به تدریج افسانه و اعراق آمیخته می گشت و همین که مدتی از وقوع آن می گشت، حوادث با شاخ و برگهای زیادی نقل می شد و از آن رو می بینیم که داستان های باستانی غالبا به صورت اوهام و خرافات در آمده است و در اثر مقتضیات زمان و مکان، پاره ای رنگ دینی بخود گرفته، بعضی به صورت افسانه های رزمی در آمده و قسمتی هم مانند خیالات شاعرانه ظهور کرده است

هنگامی که اسلام ظهور کرد، از علم تاریخ جز آن اخبار و افسانه هایی که گفتیم چیز دیگری در میان اعراب نبود و عربها فقط نسب های خود را تا اندازه ای می دانستند...

اما همین که اسلام آمد و مسلمانان به جنگ رفتند .. پس از فتح و کشورگشایی به مملکت داری پرداختند و در علم و تاریخ مانند سایر علوم اسلامی پیشرفت نمودند..

شکی نیست که شنیدن و خواندن اخبار و سرگذشت بزرگان همت اشخاص را بر می انگیزد و شخص شنونده و خواننده را به فعالیت و کار های مهم وادار می کند

محمد بن مسلم زهری، **محمد بن اسحق**، **عروه بن زبیر**، و **هب بن منبه**، **ابن هشام** این افراد از جمله مورخین نامی اسلامی بودند که کتابهای تاریخی درباره سیره نبوی و غزوات زمان پیامبر اسلام نوشته بودند که متأسفانه هیچ یک از این کتب در دست نیست و فقط سیره ابن هشام باقی مانده است ..

در ادامه می نویسد: یکی از مزایای علم تاریخ عرب آن است که در تواریخ آنها شرح حال رجال آن هم به ترتیب قاموس (فرهنگ) نگاشته شده و پیش از عرب ها (مسلمین) کسی مانند آنها فرهنگ تاریخی تالیف نکرده بود و این ترتیب را سایرین از عربها اقتباس نمودند و عده ای از این قاموسها (فرهنگهای منظم) واقعا گنجینه ای از علوم تاریخ، جغرافیا، ادبیات و سایر علوم محسوب می گردد

مثلا در **وفیات الاعیاء** بیش از ۸۲۰ شرح حال به ترتیب حروف هجاء ذکر شده است .

مسلمانان بیش از هر ملت دیگر (به استثنای ملل عصر جدید) در تاریخ پیشرفت کرده و کتاب نوشته اند که پاره ای از این کتابها را با بهترین طرز به ترتیب سنوات، (مثل **تاریخ طبری**، **ابن اثیر**، **ابوالفدا** و غیره) و پاره ای دیگر به ترتیب اسامی ملتها دولت ها (مانند **مسعودی**، **ابن خلدون**، **فخری**) و پاره ای به ترتیب اسامی شهر ها و پادشاهان تدوین شده است و غالب این تواریخ با انشای عالی تالیف شده و علاوه بر مطالب تاریخی، دارای نکات

د پانو شمیره: له 1 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پتهله مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پاڼه: دلېکنې د لیکنيزې بڼې پاڼوالې د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په څیر و لولئ

مهم و سودمند می باشد . بیشتر مطالب ان کتب با حقیقت وفق دارد چون مسلمین به ذکر سند و تحقیق در صحت اسناد تاریخی، عادت داشتند

ویل دورانت می گوید : از این میان کسانی که بیشتر نامشان به یاد می ماند ، مورخانند که همه اطلاعات خود را در باره تمدن اسلامی مدیون ایشانییم و بدون انها سرگذشت این تمدن نیز چون تمدن مصر و فراعنه پیش از شامپولئون برای ما ناشناخته می ماند.

از جمله **محمد بن اسحق** (متوفای به سال ۱۵۹ هـ . ق ، ۷۶۷ م) نویسنده ((**سیره رسول الله**)) است که به وسیله **ابن هشام** تنقیح و تکمیل شد و اگر قرآن را استثنا کنیم قدیم ترین کتاب و معتبر و منثور عربی است که بدست ما رسیده است. دانشوران محقق و کوشا در سر گذشت اولیا و صلحا ، فیلسوفان ، وزیران، فقیهان ، طبیبان ، خطاطان ، حکام بزرگ ، عاشقان و دانشوران ، به کتاب های مفصل پرداخته اند.

ابن قتیبه (۲۷۶-۲۱۳ هـ . ق ، ۸۸۹ – ۸۲۸ م) یکی از دانشوران اسلام بود که می خواستند تاریخ عمومی جهان را بنویسند وی مورخ جسوری بود که می خواست در ان کتاب مفصل به تاریخ دین خود ، همان قدر جا اختصاص دهد که تاریخ هر ملت و دین دیگر ، در صحنه پر حوادث جهان می توانست داشت

محمد بن الندیم (به سال ۳۷۷ هـ . ق ، ۹۸۷ م) کتاب خویش موسوم به ((**الفهرست**)) را نوشت و از هر کتاب تالیف یا ترجمه شده که در هر یک از رشته های علوم به زبان عربی بود ، سخن آورد و ترجمه انتقادی مولف را نیز بر آن افزود و فضایل و عیوب وی را بر شمرد ، اگر خواننده به خاطر آورد از کتابهای یاد شده در فهرست ابن الندیم تا انجا که می دانیم ، یکی از هزاران به جا نیست می توان پی برد که غنای منابع اسلامی به دوران وی تا کجا بوده است

دکتر گوستاولوبون فرانسوی می نویسد : عده مورخین اسلامی خیلی زیاد است تا حدی که حاجی خلیفه در سه قرن قبل ، در کتاب خود ((**کشف الظنون**)) یک هزار و دویست نفر را نام برده است
ابن خلدون یکی از مورخان نامی عرب است که با قضاوت و انتقاد ، تاریخ خود را به درجه کمال رسانده است و یکی دیگر از مورخین ، **طبری** است که تاریخی درباره اوضاع جهان از ابتدای عالم تا سال ۹۱۴ میلادی نگاشته است

و همچنین **مسعودی** مورخ مشهور عرب و صاحب تالیفات بسیار در تاریخ (در قرن دهم میلادی) که از جمله انها می توان به **اخبارالزمان ، مروج الذهب** و غیره اشاره کرد
مسیوکا ترمیر درباره مسعودی می نویسد : وقتی انسان به کتابهای او می نگرند، از تحقیقات او درباره مسائل مختلفه و حل مشکلات علمی بسیاری که او کرده به حیرت فرو می رود و چنین معلوم می شود که او علاوه بر اینکه بر تمام کتب عرب احاطه تام داشته از کتابهای تاریخ **روم و یونان** واز قدیم و جدید تمام اقوام مشرقی مطلع بوده است

از جمله مورخین اسلامی که تاریخ عمومی نوشته اند می توان به **ابن خلدون ، مقریزی ، نویری ، ابوالفداء عروء بن زبیر ، یعقوبی ، ابن جریر طبری و ابن اثیر** اشاره کرد.

جغرافیا

ویل دورانت می نویسد : این عصر (قرون وسطی) ادریسی و یاقوت حموی ، دو دانشمند جغرافیدان را وجود آورد که شهرتشان در همه قرون وسطی جهانگیر بود.
ابو عبدالله محمد ادریسی (۵۶۰-۴۹۳ هـ . ق ، ۱۱۶۵-۱۰۹۹ م) در سبته زاده شد و در قرطبه علم آموخت و در پالمرو به تقاضای روزه دوم ، پادشاه سیسیل ((کتاب الرجاری)) را نوشت که ضمن ان زمین را از لحاظ آب و هوا

د یانو شمیره: له 2تر4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پتهله مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په څیر و لولئ

به هفت اقلیم و هر اقلیم را به ده قسمت تقسیم کرده و هریک از آن هفتاد قسمت را با نقشه توضیحی مفصلی ترسیم کرده بود نقشه های وی سرآمد نقشه کشی قرون وسطی و در کمال صحت و گستردگی حیطه بی نظیر بودند . ادیسی چون غالب علمای اسلام در کروی بودن زمین تردید نداشت و آن را حقیقتی مسلم می دانست

ابو عبدالله یا قوت حموی (۶۲۷- ۵۷۵ هـ.ق، ۱۲۲۹- ۱۱۷۹ م) در افتخار پرچمداری علم جغرافیا در قرون وسطی ، با ادیسی شریک بود .

یاقوت ، یونانی زاده ی از آسیای صغیر بود که در جنگ اسپر شد و به عنوان برده در بازار به فروش رفت ، ولی تاجر بغدادی که او را خریده بود وی را به خوبی تعلیم داد و بعد آزادش کرد

یاقوت سفر بسیار کرد نخست به عنوان یک تاجر و بعد ها به عنوان جغرافیدان که مجذوب شهر ها اقوام ، پوشاک و روشهای مختلف زندگی شان شده بود .

چقدر خوشدل شد که ده کتابخانه عمومی در مرو یافت که یکی از آنها ۱۲۰۰۰ جلد کتاب داشت و رئیس کتابخانه به رعایت حال او اجازه که در یک نوبت ۲۰۰ کتاب به منزل خود ببرد کسانی که این مایه حیاتی مردان بزرگ ، یعنی کتاب را دوست دارند ، حدس می زنند که یاقوت وقتی به این گنجینه عظیم معنوی دسترسی پیدا کرد چقدر خوشحال شد

پس از آن به خیوه و بلخ رفت و در آنجا نزدیک بود مغولان ضمن پیشروی ویران کننده خود اسپرش کنند ولی او بدون لباس فرار کرد اما نوشته های خود را همراه برد و از ایران گذشت و به موصل رسید

در عین حال که بانان بخور و نمیر حاصل از کار پاکنویسی روزگار می گذرانید ، کتاب معروف ((معجم البلدان)) را به پایان رسانید ، آن کتاب یک دایره المعارف مفصل جغرافیایی است که تقریباً همه معلومات جغرافیا قرون وسطی را ضمن آن فراهم آورده و چیزی از مسائل نجوم ، طبیعیات، باستانشناسی ، جغرافیا و تاریخ فروگذار نکرده است و به علاوه از اهمیت و فاصله شهر ها از همدیگر ، زندگی معارف شهر و اعمالشان سخن آورده است کمتر کسی مانند این دانشمند بزرگ ، کره زمین را دوست می داشته است

گوستاولوبون می گوید: کتابهای که در علم جغرافیا از اعراب به دست ما رسیده ، بی نهایت مهم و معتبر است و برخی از آنها قرنهای زیادی اساس تدریس این علم در اروپا بوده است مشهور ترین جغرافیدان عرب ادیسی که به وسیله کتابهای او که در قرون وسطی به زبان لاتینی ترجمه شد ، قاره اروپا علم جغرافیا را یاد گرفت .. البته شمارش جغرافی دانان عرب و تالیفات ایشان محتاج به یک شرح زیاد و بیانی طولانی است زیرا تنها ابو الفداء اسامی شصت تن از جغرافی دانان قبل از خود را ذکر کرده است

اگر عنادورزی و تعصبات موروثی اروپائیان علیه اسلام در کار نبود ، برای مشکل بود که بفهمیم از چه رو برخی از دانشمندان جغرافیا دان اروپا مانند مسیو ویویان دوسان مارتن ، منکر فضلیت اعراب در این علم گشته اند ؟ و در هر آثار مهمه ای که از اعراب باقی مانده است برای اثبات ارزش آنها کافی است چون همین اعراب بودند که موفق به کشف یک سلسله معلومات فلکی شدند و همان معلومات شالوده ای برای تنظیم نقشه های جغرافیایی گشت و اشتباهات بزرگ یونیان را در تعیین جاها تصحیح نمودند .

جرجی زیدان می نویسد : مسلمانان به سه جهت قبل از آن ترجمه کتاب بطلمیوس با علم جغرافیا مربوط گشتند

جهت اول ! زیارت مکه : مسلمانان در هر جا که می زیستند طبق دستور مذهبی خود می بایستی (در صورتی توانایی) به حج بروند و همین دستور وسیله مهمی برای اطلاع از شهر و راههای مبدا (هند و چین و غیره) تا مقصد یعنی مکه بود

جهت دوم : مسافرت برای کسب علم : مسلمانان برای اطلاعات و معلومات لازم دیار به دیار می گشتند و این مسافرتها با جغرافیا ارتباط دارد

جهت سوم آنکه مسلمانان پس از ممالک روم ، ایران، مصر و غیره در طرز تسخیر ان بلاد اختلاف نظر داشتند و همین کیفیت تسخیر برای آنان مهم بود چون طرز فتح با طرز وضع مالیات و جزیه ارتباط داشت

چون کشور هایی که فتح می شد مسلمان نبودند از ان رو عده ای که بلافاصله اسلام را قبول می کردند محفوظ و آزاد بودند اما عده ای که اسلام را قبول نمی کردند می بایست بابت آزاد بودن خود در ممالک اسلامی جزیه می دادند پس برای پرداخت مالیات و جزیه باید وضع جغرافیا مملکت معلوم باشد و همین کشور گشایی اسلام و به دست آوردن غنائم برای گسترش علم جغرافیا اثرات زیادی داشت

به هر حال همین که کتابهای جغرافیا به عربی ترجمه شد مسلمانان ان را توسعه دادند و کتابهایی در ان موضوع نگاشته ، معلوماتی بر معلوماتی پیشینیان افزودند و به گفته ها و نوشته های گذشتگان اکتفا نکرده و از راه خشکی و دریا ، شرق ، غرب ، شمال و جنوب عالم را پیمودند و مشاهدات خود را نگاشته با اصول دقیق علمی بررسی نمودند و بسیاری از اغلاط بطلمیوس را تصحیح کردند..

نخستین کتاب جغرافیا عرب از منازل و مساکن قبایل جادر نشین صحبت می کند و اولین مردمی که در ان باره درتالیف نمودند روایان ادب ، مانند اصمعی و سکونی می باشند

ظاهرا علم جغرافیا در قرن چهارم هجری در میان ملل اسلامی به حد کمال رسید و همان طور که در ان قرن کتب تاریخی آنان فزونی یافت کتب جغرافیایی اسلامی نیز زیاد شد

نخستین کسی که مانند یونانیها (به زبان عربی) کتاب جغرافیا نوشت ، ابو زید بلخی مولف کتاب ((صور الاقالیم)) است . وی در اوایل قرن چهارم ان کتاب را در بیست قسمت تالیف کرد و مثالهایی از اقالیم معروف ان زمان ذکر نمود.

هفت دانشمند برجسته جهان که چهار آن مسلمانان اند

د یانو شمیره: له4تر4

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پتهله مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکني دلیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرولو مخکي په څیر و لولئ